

אוניברסיטת בר-אילן
הפקולטה למדעי החברה
המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

סיוע הומניטרי בינלאומי: אתגרים, מתחים ודילמות
64.162.01

ד"ר כרמית הבר

סוג הקורס: קורס בחירה לתואר ראשון

היקף שעות: 2 ש"ס

סמסטר: א

שנת לימודים: תשע"ב

א. מטרת הקורס:

סוף המאה ה-20 ותחילת המאה ה-21 מתאפיינות בריבוי של אסונות טבע, סכסוכים אתניים ומלחמות אזרחים המעמידים במבחן רגישויות מוסריות והכרעות פוליטיות. תגובה לאסונות אלו, באה לידי ביטוי, בין השאר, בפעילות נרחבת של תנועות וארגונים בינלאומיים לא ממשלתיים החותרים להפחתת סבל אנושי באופן שאינו מוגבל לזיקות לאומיות ומקומיות. בקורס נבחן את טיבעם ומאפייניהם של ארגונים בינלאומיים אלו ונדון במתחים ובדילמות המתעוררות במהלך יחסי נתינה חוצי גבולות וייחודיים אלו.

ב. תוכן הקורס:

קורס זה יסקור את מאפייניו של שדה זה והשחקנים המרכזיים הפועלים בו בישראל ובמרחב הגלובלי. הקורס ידון במכלול הדילמות, התפישות, המושגים, המשמעויות ומצבי הרגש המתקיימים ביחסי הנתינה הטרנס-לאומית ויבחן את ההקשר החברתי תרבותי הרחב בו מעוגנת תופעה זו.

מהלך השיעורים:

הרצאה ודיון בכיתה. יתכן וישולבו במהלך הקורס הרצאות אורח ויוקרנו סרטים (הסטודנטים יעודכנו על כך בהמשך).

ג. חובות הקורס:

חובות / דרישות / מטלות: נוכחות, השתתפות בדיונים וקריאה שוטפת של כל פריטי החובה.

מרכיבי הציון הסופי:

בחינה בסוף הקורס: 100%

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים (פריטי חובה ורשות בחלוקה לפי שיעורים)

שיעורים 1-2: קווים לדמותו של שדה הסיוע ההומניטרי הבינלאומי: מאפיינים ועקרונות

חובה

קאופמן, אדי (2001). *זכויות אדם במערכת הבינלאומית*. משרד הביטחון: האוניברסיטה המשודרת. 44-54, 151-166.

Natsios, A. S. (1996). "NGO'S and UN System in Complex Humanitarian Emergencies: Conflict or Cooperation?". Pp. 67- 81 in G.Weiss Thomas and G. Leon (Eds.), *NGO's, the United Nations, and Global Governance*. United States and United Kingdom: Lynne Rienner Publishers.

Özerdem, A. and G. Rufini. (2005). "Humanitarianism and the Principles of Humanitarian Action in a Post Cold War Context". Pp. 51-66 in S. Barakat (Ed.), *After the Conflict: Reconstruction and Development in the Aftermath of War*. New York and London: I. B. Tauris.

רשות

Rieff D. (2002). *A Bed for the Night-Humanitarianism in Crisis*. New York: Simon & Schuster.

Terry, F.(2002). *Condemned to Repeat? The Paradox of Humanitarian Action*. Ithaca: Cornell University Press.

Anderson, M. B. (1998). "You Save My Life Today, But for What Tomorrow? Some Moral Dilemmas of Humanitarian Aid". Pp. 137-156 in J. Moore (Ed.), *Hard Choices: Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention*. United States: Rowman & Littlefield Publishers.

Fox, F. (2001). "New Humanitarianism: Does it Provide a Moral Banner for the 21st Century?". *Disasters*, 25(4): 275-289.

שיעור 3: מושג הנתינה - רצינות ורגשות בנתינה

חובה

מוס, מרסל (2005 [1925]), *מסה על המתנה*. תל אביב: רסלינג. ע"מ: 7-30, 113-135.
Titmuss, R. M. (1970). *The Gift Relationship: From Human Blood to Social Policy*. London: George Allen and Unwin Ltd. Pg. 70-75, 209-226, 238-239.

Stirrat R. L. and H. Henkel. (1997). "The Development Gift: The Problem of Reciprocity in the NGO World". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 554 (1):66-80.

רשות

Singer, P. (1972). "Famine, Affluence and Morality". *Philosophy and Public Affairs*, 1(3): 229-243.

שיעור 4: ריבונות המדינה וסיוע הומניטרי חוצה גבולות

א. המימד הפוליטי - מוסרי של ניהול אסונות המוניים ("טכנולוגיות מוסריות").
ב. הכחשת הסבל המרוחק - עניי עירך קודמים?
ג. מושג הקוסמופוליטיות

חובה

אופיר, עדי (2003). "טכנולוגיות מוסריות: ניהול האסון והפקרת החיים". *תאוריה וביקורת*, 22: 67-103.

Held, D. (2002). "Cosmopolitanism: Ideas, Realities and Deficits". Pp. 305-324 in D. Held and A. McGrew (Eds.), *Governing Globalization, Power, Authority and Global Governance*. London Polity Press.

רשות

Levy, D. and N. Sznajder (2006). "Sovereignty Transformed: A Sociology of Human Rights". *The British Journal of Sociology*, 57:4: 657-676.

Beck, U. (2000). "The Cosmopolitan Perspective: Sociology of the Second Age of Modernity". *British Journal of Sociology*. 51(1): 79-105.

Cohen S. (2001), *States of Denial*. London: Polity Press.

שיעור 5: המפגש בין נותני הסיוע למקבלי הסיוע

א. נתינה אלטרואיסטית או יחסי שליטה בכסות הומניסטית?
ב. מושג האמון וכינונה של זהות מוסרית בסיוע הומניטרי בינלאומי
הקרנת הסרט: "בא נותן הולך" - סרטה של שירה רוטלוי ודין בכיתה.
אזולאי, א. (2000). *איך זה נראה לך? 25 שיחות, 44 צילומים*. תל אביב: בבל. ע"מ 58-67.

Malkki, L. H. (1996). "Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism and Dehistoricization". *Cultural Anthropology*, 11(3): 377-404.

רשות

Hendrie, B. (1997). "Knowledge and Power: A Critique of an International Relief Operation". *Disasters*, 21(1): 57-76.

Holden, D. (1997). "On Equal Ground: Sustaining Virtue among Volunteers in a Homeless Shelter". *Journal of Contemporary Ethnography*, 26(2): 117-146.

שיעור 6: סיוע הומניטרי בינלאומי - מבט אנתרופולוגי

חוויותיו של החוקר בתצפית משתתפת - התהוותה של "קהילה הומניטארית".
קונדה, גדעון (2000). "מהנדסים תרבות". חרגול: תל אביב. ע"מ 253-265.

שיעור 7: ייצוגים ודימויים של סיוע הומניטרי בינלאומי

חובה

בטלוויזיה:

Ignatieff, M. (1998). "The Stories We Tell: Television and Humanitarian Aid". Pp. 287-301 in J. Moore (Ed.), *Hard Choices: Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention*. United States: Rowman & Littlefield Publishers.

בצילום:

סונטאג, סוזן (2005). *להתבונן בסבלם של אחרים*, תרגום: מתי בן יעקוב. תל אביב: מודן.
107-89.44-21.

בקולנוע:

להד, כנרת (2004). "על הקריאה לעזרה ותסריטי הצלה בקולנוע העכשווי". עבודת גמר לקראת תואר מוסמך, האוניברסיטה העברית בירושלים. עמודים: 4-6 (הקדמה), 23-28 (תסריט ההצלה), 29-41 (שיח של נתינה), 42-46 (שיח של פיצויים). 51-52 (תקציר הסרטים)

רשות

Boltanski, L. (1999). *Distant Suffering: Morality, Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kleinman, A. and J. Kleinman. (1997). "The Appeal of Experience and the Dismay of Images: Cultural Appropriations of Suffering in Our Times". Pp. 1-23 in A. Kleinman, V. Das and M. Lock (Eds.), *Social Suffering*. California: University of California Press.

Chouliaraki L. (2006). "The Aestheticization of Suffering on Television". *Visual Communication*, 5(3): 261-285.

שיעור 8: כלכלה ונתינה (בינלאומית) - (חלק ראשון)

האומנם שדות שיח מובחנים הסותרים זה את זה?

הקרנת הרצאה בת 11 דקות של סלבו ז'יז'ק: "Cultural Capitalism".

הבר, כרמית (2010). "מי צריך אינטגרציה? - סולידריות בעידן של מימוש עצמי". המכון הישראלי לדמוקרטיה, נובמבר 2010 -

<http://www.idi.org.il/BreakingNews/Documents/מי20%צריך20%אינטגרציה.pdf>

Hattori, T. (2003). "Giving as a Mechanism of Consent: International Aid Organizations and the Ethical Hegemony of Capitalism". *International Relations*, 17(2): 153-172.

Russ, A. J. (2005). "Love's Labor Paid For: Gift and Commodity at the

Threshold of Death". *Cultural Anthropology*, 20(1): 128-155.

שיעור 9: כלכלה ונתינה בינלאומית (חלק שני)
אסונות, הומניטריזם ואחריות חברתית של תאגידים

שמיר, רונן (2004). "שוק פרטי ולחץ ציבורי: על עיצוב מושג האחריות החברתית של תאגידים", מאמר המבוסס על הרצאה שניתנה במכון ואן ליר, לרגל פרישתו של ש.נ. איזנשטדט.

יונס, מוחמד (2009). "עולם ללא עוני". תל אביב: אחוזת בית. ע"מ: 68-13.

שיעור 10: ישראליות וסיוע בינלאומי – סיוע לא ממשלתי

הבר, כרמית (2011). "אתוס הנתינה המנוהלת" בשדה הסיוע ההומניטרי הבינלאומי הישראלי" - מאמר שצפוי להתפרסם בפברואר, 2011 בכתב העת: "חברה אזרחית ומגזר שלישי בישראל" - פרטים מלאים ינתנו בהמשך.

שיעור 11: ישראליות וסיוע בינלאומי- סיוע מדינתי

גבעוני, מיכל (2003). "למי אכפת [מה לעשות?]? תגובות בישראל על אסון הביאפרה". תאוריה וביקורת 23, 57-81.

שיעור 12: הרצאות אורח ודין

יזמנו איש מטה ופעילת שטח בתחום הסיוע הבינלאומי (הישראלי) וישפכו אור על הסוגיות השונות מנקודת מבטם האישית.

שיעור 13: דיון מסכם בתכני הקורס